

Grammatik

Substantivernes bøjning

Adjektivernes bøjning

Laila Kjærbæk
FIO2010

Mandag den 7. juni 2010

Substantiver

- Tællelige
fx en bil ~ flere biler , et hus ~ flere huse
- Ikke-tællelige
Singularis tantum (kun singularis)
 - *fx humør, mælk, luft*Pluralia tantum (kun pluralis)
 - *fx penge, shorts, søskende*
- Både tællelige og ikke-tællelige
fx øl, is, vand

Substantivernes genus

- Utrum (85%*)
 - en bil* (singularis indefinit)
 - bilen* (singularis definit)
 - biler* (pluralis indefinit)
 - bilerne* (pluralis definit)
- Neutrum (15 %*)
 - et hus* (singularis indefinit)
 - huset* (singularis definit)
 - huse* (pluralis indefinit)
 - husene* (pluralis definit)

*baseret på leksikalsk frekvens i OLAM
Andre er kommet frem til tal i størrelsesordenen: utrum 75% og neutrum 25%

Kjærbæk & Basbøll (2009)

Substantivernes bøjning

Species

- Indefinit
 - fx *et træ* ~ *flere træer*
 - fx *en bil* ~ *flere biler*
- Definit
 - fx *træet* ~ *træerne*
 - fx *bilen* ~ *bilerne*
- Nulform
 - fx *Pilot redder passagerfly, hund redder barn*

Dobbelt-definit findes ikke på dansk!

Substantivernes bøjning

Kasus

■ Genitiv

fx træets grene

genitiv-s kan stå efter

- fx Kongen af Danmarks bolsjer
- fx Hende jeg mødte i går^s mand ...

■ Ikke-genitiv

(Kun nogle pronomener skelner nominativ og akkusativ (fx *han* vs. *ham*, *jeg* vs. *mig*))

Substantivernes pluralisbøjning

■ Singularis

■ Pluralis

■(a) Pluralissuffiks

- *bil* ~ *biler*

■(b) Ingen ændring ("rene nuller")

- *mus* ~ *mus*

■(c) Stammeændring (fx omlyd)

- *mand* ~ *mænd*

■(d) Kombination af (a) og (c)

- *fod* ~ *fødder*

Substantivernes pluralisbøjning - suffiks

Pluralissuffiks	Eksempler	
	Singularis	Pluralis
-er	<i>barber</i> <i>ble</i> <i>bil</i>	<i>barber-er</i> <i>ble-er</i> <i>bil-er</i>
-r	<i>flaske</i>	<i>flaske-r</i>
-e	<i>afløser</i> <i>bold</i> <i>dør</i>	<i>afløser-e</i> <i>bold-e</i> <i>dør-e</i>
Ø	<i>mus</i>	<i>mus</i>
-s	<i>slogan</i>	<i>slogan-s</i> (eller <i>slogan-er</i>)
-a	<i>leksikon</i>	<i>leksik-a</i> (eller <i>leksikon-er</i>)
-i	<i>konto</i>	<i>kont-i</i> (eller <i>konto-er</i>)

Kjærbæk & Basbøll (2009)

Substantivernes pluralisbøjning - suffiks

Pluralissuffiks	Substantiver med både en singularis- og en pluralisform*	% af substantiver med både en singularis- og en pluralisform*
-er	10.225	59%
-r	2.978	17%
-e	2.881	17%
Ø	1.151	7%
-s	45	0,3%
-a	35	0,2%
-i	4	0,02%
Total	17.319	100%

* Tallene stammer fra OLAM (leksikalsk frekvens)

Kjærbæk & Basbøll (2009)

Skrift og lyd

Dansk: skrift ≠ lyd

- *hver, vejr, vær, værd*
- *mure, murer, murre, murrer, muger, muher*

Substantivernes pluralisbøjning - suffiks

Pluralissuffiks* (lydstruktur)	Eksempel (ortografisk)	
	Singularis	Pluralis
a-schwa	<i>bil</i> <i>pige</i> <i>lærer</i>	<i>bil-er</i> <i>pige-r</i> <i>lærer-e</i>
e-schwa	<i>hund</i>	<i>hund-e</i>
Ø	<i>mus</i> <i>aborre</i>	<i>mus</i> <i>aborre-r</i>
-s	<i>slogan</i>	<i>slogan-s</i> (eller <i>slogan-er</i>)
-a	<i>leksikon</i>	<i>leksik-a</i> (eller <i>leksikon-er</i>)
-i	<i>konto</i>	<i>kont-i</i> (eller <i>konto-er</i>)

Substantivernes pluralisbøjning – suffiks

Pluralissuffiks (lydstruktur)	Substantiver *	% af substantiver**
a-schwa	15.354	89%
e-schwa	612	4%
Ø	1.269	7%
-s	45	0,3%
-a	35	0,2%
-i	4	0,02%
Total	17.319	100%

** tallene stammer fra OLAM (leksikalsk frekvens)

Kjærbæk & Basbøll (2009)

Substantivernes pluralisbøjning

Ortografisk

Pluralissuffiks*	% af substantiver med både en singularis- og en pluralisform**
-er + -r	76%
-e	17%
Ø	7%
Total	100%

Fonologisk

Pluralissuffiks*	% af substantiver med både en singularis- og en pluralisform**
a-schwa	89%
e-schwa	4%
Ø	7%
Total	100%

*pluralissuffikserne -s, -a, -i er ikke inkluderet

** tallene stammer fra OLAM (leksikalsk frekvens)

Kjærbæk & Basbøll (2009)

Substantivernes pluralisbøjning – stamme

■ Stammeændring (udvalgte)

■ Vokalændring (omlyd)

a→æ: *and* ~ *ænder*

a→ø: *barn* ~ *børn*

o→ø: *fod* ~ *fødder*

å→æ: *hånd* ~ *hænder*

■ Konsonantfordobling

kop ~ *kopper*

■ Synkope

gaffel ~ *gaffler*

■ r-indsættelse (kun fonetisk/fonologisk)

center ~ *centre*

■ Stødændring

stol ~ *stole* (stødtab)

ballon ~ *balloner* (stødtilføjelse)

Substantivernes bøjning (eksempler)

Singularis indefinit	Singularis definit	Pluralis indefinit	Pluralis definit
<i>bil</i> <i>plakat</i>	<i>bil-en</i> <i>plakat-en</i>	<i>bil-er</i> <i>plakat-er</i>	<i>bil-er-ne</i> <i>plakat-er-ne</i>
<i>uge</i> <i>kage</i>	<i>uge-n</i> <i>kage-n</i>	<i>uge-r</i> <i>kage-r</i>	<i>uge-r-ne</i> <i>kage-r-ne</i>
<i>hus</i> <i>dag</i>	<i>hus-et</i> <i>dag-en</i>	<i>hus-e</i> <i>dag-e</i>	<i>hus-e-ne</i> <i>dag-e-ne</i>
<i>and</i> <i>bog</i>	<i>and-en</i> <i>bog-en</i>	<i>ænd-er</i> <i>bøg-er</i>	<i>ænd-er-ne</i> <i>bøg-er-ne</i>
<i>lam</i> <i>kort</i>	<i>lam-m-et</i> <i>kort-et</i>	<i>lam</i> <i>kort</i>	<i>lam-m-ene</i> <i>kort-ene</i>
<i>barn</i> <i>gås</i>	<i>barn-et</i> <i>gås-en</i>	<i>børn</i> <i>gæs</i>	<i>børn-ene</i> <i>gæs-s-ene</i>

Adjektiver

- Betegner en egenskab eller kvalitet
- Lægger sig til et substantiv
- Et adjektiv i grundform kongruensbøjes normalt efter det ord, som det bestemmer, uanset om det optræder attributivt eller selvstændigt
 - genus, numerus og species
- Adjektiver i komparativ kongruensbøjes ikke

Adjektivernes bøjning

Genus

- utrum: Ø (fx *en rød bil*)
- neutrum: *-t* (fx *et rødt hus*)

Numerus

- singularis: Ø (fx *en rød bil*, *et rødt hus*)
- pluralis: *-e* (fx *de røde biler*, *de røde huse*)

Species

- indefinit: Ø (fx *en rød bil*, *et rødt hus*)
- definit: *-e* (fx *den røde bil*, *det røde hus*)

Kasus

- KUN hvis de står som substantiv (fx *de unges jul*)

Grad

Morfologisk (*-ere* og *-est*) eller perifrastisk (*mere* og *mest*)

1. positiv (fx *rød*, *meget*) (adjektivets grundform)
2. komparativ (fx *rødere*, *mere*) (tilføjelse af suffikset *-ere*)
3. superlativ (fx *rødest*, *mest*) (tilføjelse af suffikset *-est*)

Adjektivernes bøjning

Singularis indefinit		Pluralis indefinit
Utrum	Neutrum	Utrum og neutrum
<i>en rød bil</i>	<i>et rødt hus</i>	<i>røde biler/huse</i>
Singularis definit		Pluralis definit
Utrum	Neutrum	Utrum og neutrum
<i>den røde bil</i>	<i>det røde hus</i>	<i>de røde biler/huse</i>

Mht. *adjektiverne* er der ingen distinktion mellem utrum og neutrum i definit og pluralis på dansk

Adjektiv brugt som adverbial

Mange adjektiver, som oftest med endelsen *-t*, kan bruges som adverbial.

Adverbial funktion	Adjektivisk funktion
Drengen løber <i>stærkt</i> .	Drengen er <i>stærk</i> .
Hun læste sedlen <i>omhyggeligt</i> .	Hun er <i>omhyggelig</i> .
Det var <i>dumt</i> gjort af dem.	De er <i>dumme</i> .
Han råber <i>højt</i> .	En høj <i>lyd</i> .
Barnet skreg <i>hysterisk</i> .	Et <i>hysterisk</i> skrig.
Drengen sov <i>tungt</i> .	En <i>tung</i> søvn.

Tak for i dag